

کرده یین ناراسته کرنی د نافهرا رازیوون و په تکریندا

شیرزاد سهبری عدلی و نهجه د رهمه زان خه لیل

پشکا زمانی کوردی-کولیزا په روهردا بنیات، زانکویا دهوک، هدریما کوردستانی-عیراق

□

((میژوویا رهمه نندیا به لافکرینی: ۱۲ خیزران، ۲۰۱۹))

پوخته

کرده یین ناراسته کرنی جوړه که ژ جوړین کرده یین ناخفتنی یین (سیرل)ی د پۆلینکرنا خودا بو کرده یین ناخفتنی دانین. نه د فله کولینه هه ولددهت فله کولینی ل کرده یین ناراسته کرنی د زمانی کوردیدا بکه ت ب نامازه پیدان ب زاراقین نه فان کرده یان د زمانی ټینگلیزیدا، نهوژی ب مەرهما هندی کو بهیته زانین کا کیژ کرده ژ کرده یین ناخفتنی ب نرکی ناراسته کرنی رادین و د هه مان ده مدا کا کیژ کرده ده لیفا رازیوونی یان په تکرینی ددهن. نه د فله کولینه ب نافونیشان: (کرده یین ناراسته کرنی د نافهرا رازیوون و په تکریندا) په نهوژی د سنووری ناخفتنا خه لکی گوفهرا به هدی نیدا، نه د فله کولینه ل دویف پۆلینکرنا (سیرل)ی هاتیبه نیشانان. ههروه سا ب پشتبه ستن ب شیوازی ناماری ژبو دیارکرنا ریزه یا جوړین کرده یین ناراسته کرنی و ورگرنا رازیوون و په تکرینی تیدا. نارمانجا سه ره کی ژ نه فی فله کولینی نه وه بهیته زانین: کرده یین ناراسته کرنی یین راسته وخو و نه راسته وخو بهیته دیارکرنا. و کیژ ژ نه وان رازیوونی و کیژ ژ نه وان په تکرینی و هردگرن؟ نه د فله کولینه ژ دوو پشکان پیکدهیت، پشکا ټیکی ب نافونیشان: (کرده یین ناخفتنی و ناراسته کرن) ه، و پشکا دووی یا تابه ته ب (کرده یین ناراسته کرنی د نافهرا رازیوون و په تکریندا)، کو نهوژی دبنه کرده یین ناراسته کرنی یین راسته وخو و نه راسته وخو.

په یقین کلیکدار: ناراستکرنا، داواکرنا، داخوازی، رینما پیدان، هاندان

پیشه کی

ههروه سا هه ولددهت تیشکی بیخته سه ره هندی

کا کرده یین ناراسته کرنی ریکی ددهن، کو

رازیوون و په تکرنا پیدان یان نه.

۲- گرنگییا نه فی فله کولینی:

گرنگییا نه فی فله کولینی د نه فان خالاندايه:

أ- هه تا نهو چ فله کولین ل سه ره نه فی بابه تی د

زمانی کوردیدا نه هاتیبه نقی سین.

۱- نافونیشانی فله کولینی:

نه د فله کولینه ب نافونیشان (کرده یین

ناراسته کرنی د نافهرا رازیوون و په تکریندا) یه،

کو تیدا هه ول هاتیبه دان، به حسی کرده یین

ناراسته کرنی د زمانی کوردیدا بهیته کرن ل گهل

نامازه پیدان ب زاراقین نه وان د زمانی ټینگلیزیدا.

۴- ریپازا فه کۆلینی:

ئه‌وه‌ فه کۆلینه ل دویف دیتنا (سیرل) ی کار دکت، کو تایه‌ته ب پۆلینکرا کرده‌یین ناخفتنی، ئه‌وین تیگه‌هین ئاراسته‌کرنی ب خو‌فه دگریت. هه‌روه‌سا ب پشتبه‌ستن ب شیوازی ئاماری ژبو دیارکرا ریژه‌یا جوړین کرده‌یین ئاراسته‌کرنی و وه‌رگرنا رازیوون و ره‌تکرنی تیدا.

۵- که‌ره‌ستی فه کۆلینی:

که‌ره‌ستی فه کۆلینی بریتیه ژ وه‌رگرنا نمونه‌یان ژ ناخفتنا خه‌لکی گۆه‌را به‌هدینی، ل گه‌ل ناماژه‌پیدان ب زاراڤین ئه‌وان کرده‌یین بو مه‌به‌ستا ئاراسته‌کرنی د زمانی ئینگلیزیدا بکارده‌یین.

۶- پشکین فه کۆلینی:

ئه‌وه‌ فه کۆلینه ژ بلی ئه‌نجام و لیستا ژیده‌ران، ژ دوو پشکان پیکده‌یت، پشکا ئیکی ب ئه‌فی نافونیشانییه: (کرده‌یین ناخفتنی و ئاراسته‌کرن)، کو ئه‌وه‌ سه‌ره‌ بابه‌ته تیدا هاتینه به‌حسکرن: (تیورا کرده‌یین ناخفتنی، تیگه‌هی ئاراسته‌کرنی، تایه‌تمه‌ندیین کرده‌یین ئاراسته‌کرنی، جوړین کرده‌یین ئاراسته‌کرنی، ئه‌گه‌رین بکاره‌ینانا ئاراسته‌کرنی،) و پشکا دووی ب نافونیشان (کرده‌یین ئاراسته‌کرنی د ناقه‌را رازیوون و ره‌تکرنیدا)، کو به‌حسی ئه‌فان بابه‌تان دکت: (کرده‌یین ئاراسته‌کرنی ب شیوه‌یی راسته‌وخو و کرده‌یین ئاراسته‌کرنی ب شیوه‌یی نه‌راسته‌وخو) ده‌ینه پیشکیشکرن.

ب- ئاراسته‌کرن بابه‌ته‌کی گرنکه ژ بابه‌تین زمانی ب گشتی و واتایی ب تایه‌تی ئه‌فه ژ لایه‌کیفه و ژ لایه‌کی دیفه ئاراسته‌کرنی ب خو گرنگییا خو هه‌یه، چونکی ب ریکا ئاراسته‌کرنی گه‌له‌ک تشت ده‌ینه زانین و مه‌به‌ستا ناخفتنکه‌ری ل ده‌وه‌ گوه‌داری دیاردبیت.

۳- پرسیارین فه کۆلینی:

ئه‌وه‌ فه کۆلینه هه‌ولده‌ت به‌رسقا ئه‌فان پرسیارین ل خواری بده‌ت:

أ- کرده‌یین ئاراسته‌کرنی د زمانی کوردیدا ب شیوه‌کی راسته‌وخو و نه‌راسته‌وخو ده‌ینه پیشکیشکرن؟

ب- ئه‌وه‌ کرده‌یین ئاراسته‌کرنی چنه، ئه‌وین ب شیوه‌کی راسته‌وخو د زمانی کوردیدا ده‌ینه پیشکیشکرن؟ و ریژه‌یا سه‌دییا ئه‌وان چه‌نده؟

ج- ئه‌وه‌ کرده‌یین ئاراسته‌کرنی چنه، ئه‌وین ب شیوه‌کی نه‌راسته‌وخو د زمانی کوردیدا ده‌ینه پیشکیشکرن؟ و ریژه‌یا سه‌دییا ئه‌وان چه‌نده؟

د- کیژ ژ کرده‌یین ئاراسته‌کرنی ده‌لیفا رازیوونی دده‌ن؟ و ریژه‌یا سه‌دییا ئه‌وان چه‌نده؟

ه- کیژ ژ کرده‌یین ئاراسته‌کرنی ده‌لیفا ره‌تکرنی دده‌ن؟ و ریژه‌یا سه‌دییا ئه‌وان چه‌نده؟

ر- کیژ ژ کرده‌یین ئاراسته‌کرنی پیدفی ب رازیوون و ره‌تکرن نین؟ و ریژه‌یا سه‌دییا ئه‌وان چه‌نده؟

پشکا ئيکي: کردهين ئاخفتني و ئاراسته کرن

- تيورا کردهين ئاخفتني:

ئيك ژ تيگههين نهوين واتاين گوتان ب دهورو بهريشه گريدهت، تيورا کردهين ئاخفتنيه. نهوا ههه ئيك ژ (ئوستن-۱۹۶۲) و (سيرل-۱۹۷۹) پيشيختي. زانا هوسا سه حدكه نه (سيرل) كو نهو ريكخهري بنهه تيبج تيورا (ئوستن) ييه. نهفجا ژ بهر هندی تيورا (سيرل) كو يا وه كههفي تيورا (ئوستن) ييه و ل سهه نهوي بنهه تي هاتيه دانان، كو ئاخفتن ب زمانه كي ديار كرى، كو ب شيوه كي بنهه تي نهجامدانا کردهيه كا ئاخفتنيه. وه كو برياردانان، دانا فرمانان و پيشكيشكرنان پرسياران... هتد.

نهفجا کردهيا ئاخفتني يه كهيه كا سههه كيهه بو گه هاندني و نهوا مه بهست بيت دشياندايه بيژيت. زيدهباري نهفي چهندي دشياندايه نهو چهنده بهيته جوداكرن د نافههرا نهوا ئاخفتنكهرى مه بهست بيت و نهوا گوهدار تيدگههيت و ياساين كونترول ل سهه نهفان ره گهزان دكهت (Leech & short, 1981, 190).

(ئوستن) د تيننيا خويا دوماهيكيدا ل دور کردهين ئاخفتني رابوو ب فه كولينا كاريگهرييا گوتان ل سهه رهفناري ئاخفتنكهر و گوهداري د چارچوغي سي پولينكرناندا، نهوژي نهفنه:

۱- گوتنا تشته كي نهوژي نهجامدانا کردهين راگه هاندنيه - Locutionary.

۲- نهجامدانا کردهيه كا جيجه جيكار، نهوژي د گوتنا تشته كيدايه. نهوژي کردهين

جيجه جيكارن (نهجامدان) ينه - illocutionary.

۳- نهجامدانا هندهك كاريگهرييان ب ريكنا ئلافين کردهين كاريگهريي -

perlocutionary (Austin, 1962, 150).

بو نمونه د رستهيا (ميشهك يا د ناؤ سوپيدا). نهف

کردهين ل سههري ب نهفي رهنگي ژي

دهردكهفن:

- کردهيا راگه هاندني: نهفه نهوي چهندي ب

خوفه دگريت، كو ئاخفتنكهرى نهو پهيفين د

نهوي رستهييدا ههين، ب واتاين نهوان يين

(فه رهنگي ئانكو سيمانتيكي) زار كرينه.

- کردهيا جيجه جيكار (نهجامداني): نهف کردهيه د

نهوي رستهييدا نهوه، ئاخفتنكهر سكال دكهت

و توره دييت.

- کردهيا كاريگهريي: نهف کرده د نهوي

رستهييدا نهوه، كو گوهدار (گه رسون) چيدبيت

ليبوريني ژ بکري بخوازيت يان دي ئيهانا

گه رسوني كهت (Leech & short, 1981, 190).

(193).

(سيرل) کردهين نهجامداني د (۵)

پولينكرناندا ديار كرينه. نهوژي نهفنه:

۱- ئاراسته کرن (Directives): ئاخفتنكهر پيکولي

دكهت ژبو زانينان نافونيشاني داکو تشته كي

ئه‌فه‌ژی ب ریکا سروشتی سیمانتیکیی ئه‌وی
زمانی دهیته ده‌ستیشانکران (Vanderveken, 1990:166).

زمانین سروشتی وه‌کو زمانی کوردی و
ئینگلیزی و ئیسپانی و تورکی و عه‌ره‌بی... هتد،
کو هژماره‌کا زور ژ کرده‌یین ئاخفتنی هه‌نه و
واتایین ئه‌وان دشین هیزا جیبه‌جیکار یا گوتنی
ده‌ستیشانیکه‌ن (Hassan & Al sulaimaan, 1998:19-28).

سیمانتیک هه‌ولده‌ت فه‌کولینی ل ئه‌وان
کرده‌یین ئاراسته‌کرنی بکه‌ت، کو د جیبه‌جیکرنا
لوجیکیا سیمانتیکا گشتیدا بکارده‌یین بو
گه‌هشتنا شروقه‌کرنا فهره‌نگیا کرده‌یین
ئاراسته‌کرنی.

سیمانتیک هه‌ولده‌ت وه‌سفا واتایا فهره‌نگیا
کرده‌یین ئاراسته‌کرنی بکه‌ت، ئه‌وژی ب
پشته‌ستن ب شیوه‌یی لوجیکیی کرده‌یی د زمان و
واقعیدا هه‌ی. ئانکو سیمانتیک ب ده‌ستیشانکرنا
پیکهاتین کرده‌یان رادبیت داکو هیزا جیبه‌جیکار
دیاربکه‌ت.

ئیک ژ ریکین سه‌ره‌کی یین جیهانی بو
بکارهینانا زمانی ب ریکا کرده‌یین ئاراسته‌کرنینه،
ئه‌و کرده‌یه نافه‌روکه‌کی ب خوڤه‌دگرن و
گوهداری ئاراسته‌دکه‌ن، کو کاره‌کی ئه‌نجامده‌ن.
هه‌روه‌سا کرده‌یین ئاخفتنی یین ئاراسته‌کرنی
ئاراسته‌یا په‌یقی بو په‌یقه‌کا گونجای ب خوڤه
دگریت و د حاله‌تی گوتنا ئاراسته‌کریدا، کو
به‌رپرسایه‌تیا جیبه‌جیکرنی یا گونجانی دکه‌فته

sherzad_arts@yahoo.com

ئه‌نجامده‌ت. بو نمونه (داخواز کرن، پرسیار کرن،
فه‌رمانکران... هتد).

۲- دروستکرنا په‌یمانان (commissives):
ئاخفتنکه‌ر دهیته راسپاردن ژبو ئه‌نجامدانا کاره‌کی
د پاشه‌روژیدا، بو نمونه (سوزدان، پیشکیشکران،
ترساندن).

۳- ده‌برپنا هه‌ستان (Expressives) ده‌برپنا
باری سایکولوژییه د بارودوخین هه‌ستداردا
دیاردبیت ده‌باره‌ی ئه‌وان بویه‌ران کو د
نافه‌روکا ده‌سته‌واژه‌یاندا دیاردین. بو
نمونه (لیبورینخواستن، پرۆزب‌هاهیکرن،
سوپاسیکرن، بخیره‌اتن).

۴- پراگه‌هاندن (declarations) ئه‌و جوژه
ده‌برپین کول ده‌می درکاندنا ئه‌وان، گوهورپینین
مه‌زن و کارتیکه‌ر دهینه‌ رویدان. بو
نمونه (پراگه‌هاندنا شه‌ری، مار کرن، ده‌رئیحستن ژ
کاری، حه‌رامکران).

۵- دانا لیدوانان (Assertives): ئاخفتنکه‌ر
پیشه‌خت ب دیارکرنا راستیین ئه‌وان
ده‌سته‌واژه‌یین هاتینه‌ ده‌برپین رادبیت. وه‌کو
(ئه‌نجام، ته‌که‌ز کرن، راپورته‌کا سروشتی، راستی
و دره‌و، سالوخدان) (Searle, 1969: 12-20).

- تیگه‌هی ئاراسته‌کرنی:

سروشتی کرده‌یین ئاخفتنی یین سه‌ره‌کی ب
ریکا بکارهینانا زمانی سروشتی دهینه‌ ئه‌نجامدان و

کرده‌یین ناخفتنی یین ئاراسته‌کرنی گرنگیه‌کا کیمتر ژ جوړین دیین کرده‌یین ناخفتنی بی هاتییه دان. ههر چه‌نده ئه‌قان کرده‌یان ههر ژ ده‌سپیکا تیورا کرده‌یین ناخفتنی به‌رچا هاتبوونه وەرگرتن، نه‌وژی وه‌کو گروپه‌کا لاهوکی و نه‌ؤ ناقرنه ژلایی (سیرل) یقه‌هاتییه دانان.

(ئوستن) ئه‌قان کرده‌یان ب کرده‌یین برپاردانی (Exercitives) نافدکته و دیبژیت: ههر کرده‌یه‌ک ژ ئه‌قان کرده‌یان برپاره‌کی بو به‌رژه‌وه‌ندی یان دژی رپه‌وه‌کا دیارگری ژ کرده‌یی ددهت (ئوستن) ی لیسته‌ک بو کرده‌یین ئاراسته‌کرنی دانایه، کو دبه‌(۴۲) کرده و نه‌ؤ هنده‌ک ژ ئه‌وان کرده‌یانه:

-(order): فرمانی ددهت.

-(advice): ناموژگارییی ددهت.

-(pray): لافدکته.

-(fine): (یغرم)

-(urgve): هه‌ولددته.

-(command): رابه‌رییی دکته.

-(bay): هیفیدکته (Austin, 1962:155).

لی ههر چه‌وان بیت (ئوستن) د پولینکرا خودا بو کرده‌یین برپاردانی، بو هندی دچیت کو نه‌و کرده‌یا دهرپینی ژ هیزی و مافی یان ده‌سته‌لاتی دکته دبه‌ کرده‌یین برپاردانی (Austin, 1962:155). ئانکو کرده‌یین برپاردانی دهرئخستنا برپارییه ژبو به‌رژه‌وه‌ندییا و پشته‌فانییا جهه‌کی دیارگری یان بو دژی نه‌وی جهی (صالح

sherzad_arts@yahoo.com

سه‌ر لایه‌نی گوهدار، ئانکو ل ده‌می ناخفتنکهر په‌یقه‌کا ئاراسته‌کرنی هلدبژپیت، دقیت نه‌وی چه‌ندی بزانت، کو جیه‌جیکاری رویدانی گوهداره، ئانکو کرده بو نه‌وی ده‌یته ئاراسته‌کرن (Vanderveken, 1994:20).

ئه‌فجال قیری ناخفتنکهر ل قیری دقیت یی هشیار و ورد بیت د هلبژارتنا کرده‌یا ئاراسته‌کرنیدا، چونکی هنده‌ک ژ کرده‌یین ئاراسته‌کرنی کاریگه‌رییه‌کا زیده‌تر ژ یا دیبا هه‌ی، ب واتایه‌کا دی هنده‌ک ژ ئه‌وان راسته‌وحو په‌یوه‌ندی ب ئاراسته‌کرنیقه هه‌نه. وه‌کو کرده‌یا فرمانی و هنده‌ک ژ ئه‌وان په‌یوه‌ندییه‌کا نه‌راستوخو په‌یوه‌ندی ب ئاراسته‌کرنیقه هه‌یه. وه‌کو کرده‌یین قه‌ده‌غکرن و پرسیارکرنی... هه‌ند.

ئارمانجا ئه‌نجامدانی یا کرده‌یین ئاراسته‌کرنی بریتییه ژ هه‌ولدان ناخفتنکهری بو ئاراسته‌کرنی گوهداری بو ئه‌نجامدانا کاره‌کی یان کاریگه‌ریکرنه ل سه‌ر کو کاره‌کی دیارگری بکته (عمود أحمد نخلة، ۲۰۱۱، ۸۲). چیدبیت نه‌ؤ هه‌ولدانه یا ئاراسته‌کرنی یا نه‌رم بیت. وه‌کو پیشنیارکرن، مغازه‌لکرن یان چیدبیت هه‌ولدان یا توند بیت. وه‌کو: فرمانکرنی. ئاراسته‌یا به‌رامبه‌ریکرنی تیدا بریتییه ژ جیهانی به‌ره‌ؤ په‌یقان (گوتنان) و مه‌رجی وه‌فادارییی تیدا ئاره‌زوویه‌کا راستگو‌یانه‌یه یان ئیراده‌یه (علی محمود ح‌ج‌ی الصراف، ۲۰۱۰، ۶۲).

- اسماعیل عبدالحق، ۱۹۹۳: ۲۲۲) ئانکو ئەڤ کرده‌یه ل ده‌ڤ (ئوستن) ی گری‌دای ده‌رئ‌ی‌خستنا برپارانه. وه‌کو فه‌رمان‌کرن، داخوازکرن، ئاموژ‌گاری‌کرن، داوا لی‌بوری‌کرنی،... هتد(شیرزاد سه‌بری عه‌لی، ۲۰۱۴: ۲۰۱).
- (سیرل) دبی‌ژیت: ئارمانجا ئە‌نجام‌دانی یا ئە‌ڤان کرده‌یا د راستیدا ژ کرده‌یین خودان پله‌یین ژیک‌جودا پیک‌ده‌یین، ئانکو ب شی‌وه‌یه‌کی وردتر بریتیه ژ هه‌ول‌دانا ئاخفتن‌که‌ری بو پالدانا گوهداری داکو تشته‌کی ئە‌نجام‌ده‌ت (searle, 1979: 13).
- (سیرل) ناڤی کرده‌یین ئاراسته‌کرنی ددانیته سه‌ر ئە‌ڤان کرده‌یان و دبی‌ژیت هی‌زا جیبه‌جیک‌کرنی یا ئە‌ڤان کرده‌یان د راستیدا بریتیه ژ ئە‌و ئە‌وی راستیی، کو ژ ئالیی ئاخفتن‌که‌ری هه‌ول ده‌یته کرن، کو وه‌ل گوهداری بکه‌ت، کو کاره‌کی بکه‌ت و ژ ئە‌وان کرده‌یین دچنه د ناڤ کرده‌یین ئاراسته‌کرنی‌دا وه‌کو:
- (ask): دپرسیت.
- (order): فرمانی دکه‌ت.
- (command): رابه‌رییی دکه‌ت.
- (request): داوادکه‌ت.
- (bey): هی‌قیدکه‌ت.
- (plead): دانپیدانی دده‌ت.
- (invite): میه‌ڤاندارییی دکه‌ت.
- (permit): رپیدده‌ت.
- (advice): ئاموژ‌گارییی دکه‌ت.
- (entreat): پارپاری دکه‌ت (searle, 1979: 13-14).
- (سیرل) بو هندی دچیت، کو هنده‌ک ژ کرده‌یین ئاخفتنی. وه‌کو: (dare: دوپ‌ریت)، (defy: به‌ره‌نگاردبیت)، (challenge: مه‌یدانخو‌زی)، کو (ئوستن) ی ب ناڤی کرده‌یین ره‌فتاری نافکریه، کو ئە‌ڤه دچنه د ناڤ هه‌مان ده‌سته‌یا کرده‌یین ئاراسته‌کرنی‌دا. هه‌روه‌سا (سیرل) بو هندی دچیت، کو (پرسیارکرن questions:)، کو ده‌سته‌یه‌کا لقیه‌ ژ کرده‌یین ئاراسته‌کرنی، کو پرسیارکرن د راستیدا هه‌ول‌کرنن ب پله‌یین جودا ژ ره‌خی ئاخفتن‌که‌ری هه‌و ئاراسته‌کرنی گوهداری کو کاره‌کی بکه‌ت. ئە‌ڤه هنده‌ک کرده‌نه ژ ئە‌ڤی ده‌سته‌یی (پرسیارکرنی):
- (orders): فه‌رمانان دده‌ت.
- (commands): رابه‌رییان دکه‌ت.
- (requests): داوا‌ایان دکه‌ت.
- (prayers): لافان دکه‌ت.
- (entreaties): پارپارن دکه‌ت.
- (invitations): میه‌ڤاندارییان دکه‌ت.
- (pleadings): دانپیدانان دده‌ت.
- (implorings): گازیان دکه‌ت (Searle, 1986: 219).
- ئە‌و فه‌یله‌سو‌ڤ و زمانفانین پشتی (سیرل) ی هاتین، هه‌مان پیناسه بو پیناسه‌یا (سیرل) ی بو کرده‌یین ئاراسته‌کرنی گوتن ل گه‌ل هنده‌ک راسته‌کرنین کیم. بو نمونه هه‌ر ئیک ژ (باچ و

۲- ژ نه‌نجامی ده‌سته‌ل‌اتا ئاخفتنکهری ل سهر گوه‌داری، کرده ب گرنگیقه دهپته وهرگرتن. وه‌کو: (حه‌رامکرن، چپژوه‌رگرتن)
۳- دقپت نه‌و باوهری ل ده‌ف گوه‌داری په‌یدا بیت، کو دقپت نه‌وی کرده‌یی جپه‌جپه‌کته. (لیبوری‌نخوارتن، رپیدان)
۴- دقپت گوه‌دار می‌شکی خو‌بده‌ته کاری و نه‌وان کرده‌ییان جپه‌جپه‌کته. وه‌کو: (ناموژگ-اریکرن، هوش‌داریکرن) (Fraser, 1983:39).

ههر ئیک ژ (سیرل و فاندهرقه‌کن) ی بو هندی دچن، کو ههر ئیک ژ کرده‌ییان ئاراسته‌کرنی، مه‌رجه‌کی (تچیری) هه‌یه، نه‌وژی گوه‌دار دشی‌ت ژلایی له‌شی و می‌شکیقه نه‌و کرده‌یا ژی داخواز کری جپه‌جپه‌کته. نه‌فجا ههر کرده‌یه کا ئاراسته‌کرنی مه‌رجی راس‌تییی هه‌یه، نه‌وژی گوه‌داری ژ ئاخفتنکهری دقپت برپارا نه‌وی جپه‌جپه‌کته یان ل سهر نه‌وییه، کو گوه‌داری ئاراس‌ته‌بکته) (Searle & Vanderveken, 1985, 55).

(کریستال) د پیناسه‌کرنه کرده‌ییان ئاراسته‌کرنیدا دبی‌ت: کرده‌ییان ئاراسته‌کرنی نه‌و گوتن، کو مه‌به‌ست پی نه‌وه وه ل خه‌لکی بکته، کو تشته‌کی بو ئاخفتنکهری بکه‌ن و نه‌و بو هندی دچیت، کو رپکین زمانی چیدبیت ریزمانی بن. وه‌کو (فه‌رمانان) یان سیمان‌تیکی بن. وه‌کو په‌یقین گونجای (هیفی‌خواس‌تن) یان

هارنش) ی پیناسه‌یه‌کا ته‌فکتر بو کرده‌ییان ئاراسته‌کرنی گوتن و دبی‌ت: کرده‌ییان ئاراسته‌کرنی ده‌رپرنی ژ هه‌لو‌یستی ئاخفتنکهری به‌رامبه‌ر کرده‌یه‌کی یان نه‌نجام‌دانه‌کا کاره‌کی ژ ئالیی گوه‌داریقه دکته و مه‌به‌ستا ئاخفتنکهری ژ نه‌وا دبی‌ت یان نه‌و هه‌لو‌یستی ده‌رپرنی ژی دکته، وه‌کو نه‌گه‌ره‌ک یان هویه‌کی بو کارفه‌دانه‌کی یان ئاراسته‌کرنه گوه‌داری ده‌پته وهرگرتن و کرده‌ییان ئاراسته‌کرنی، نه‌فان ده‌سته‌ییان لقی ب خو‌فه‌دگریت:

- ۱- داوایان-requestives . وه‌کو: پرسیار، پارانه‌وه، داخو‌زی، داوا.
 - ۲- ر‌افه‌کرن-questions . وه‌کو: پرسیاران، به‌رسقان.
 - ۳- داخو‌زیان-requirements . وه‌کو: فه‌رمان، داوا.
 - ۴- قه‌ده‌غه‌کرنان-prohibitives . وه‌کو: قه‌ده‌غرن، حه‌رامکرن.
 - ۵- لیبوریان-permissives . وه‌کو: لیبورین، ره‌تکرن، رپدان.
 - ۶- ناموژگاری-advisors . وه‌کو: شیره‌تکرن، ناموژگاریکرن، هوش‌داری، هشیارکرن (Bach & Harnish, 1979:41).
- (فراسه‌ر) ناما‌ژه‌یی ب هندی دده‌ت، کو د حاله‌تی ئاراسته‌کرنیدا، گوه‌دار ب هندی ده‌پته ئاراسته‌کرن:
- ۱- دقپت گوه‌دار کرده‌یا ئاخفتنی جپه‌جپه‌کته.

ناراسته‌کرنیه ل سهر ریزگرتنی د گوتارین هوشداری و نه‌هی‌کرنیدا... هتد.

۲- گوهداری ناراسته‌کرنی، دابه‌شی دوو جوران دبیت، جوړی ئیکی: گوهداری گریمانه بوکریه، کو نه‌څ گوهداره ل ده‌می ناراسته‌کرن بو ده‌یته کرن یی تاماده‌نینه. وه‌کو کرده‌یین ناراسته‌کرنی یین نفیسی یان ب شیوه‌یی ده‌نگی تو‌مارکری بن. جوړی دووی: گوهدار یی ناسیار و تاماده‌یه ل ده‌می ناراسته‌کرن ب شیوه‌یی زاره‌کی بو ده‌یته ناراسته‌کرن، کو دڅیریدا ناراسته‌کرن بو نه‌وی نه‌که‌سین دی ناراسته‌کریه.

۳- چیدبیت زمان یی به‌س نه‌بیت بو نه‌نجامدانا کرده‌یین ناراسته‌کرنی، به‌لکو هنده‌ک ره‌گه‌زین گرنه‌گ هه‌نه، کو هی‌زا نه‌نجامدانی دده‌نه ناراسته‌کرنی. وه‌کو: ده‌سته‌لاتا ناخفتنکهری، ناراسته‌یا مفایئ نه‌نجامدانی، کو یان بو ناخفتنکهری یا ناراسته‌کریه یان به‌ره‌څ گوهداریفه، کو چیدبیت مفایئ نه‌وی ب تنی بو ناخفتنکهری بیت نه‌کو گوهداری یان چیدبیت بو گوهداری ب تنی بیت.

۴- کرده‌یین ناراسته‌کرنی چیدبیت ب راسته‌وخویی نانکو ب ریکا په‌یقین فهره‌نگی ب ده‌ستقه به‌ین. وه‌کو: "فهرمانی ل ته‌دکه‌م" کو ده‌ربرینی ژ فهرمانی دکه‌ت. هه‌روه‌سا" نه‌ز پیشنبار دکه‌م" بو پیشنبارکرنی بکارده‌یت... هتد. هه‌روه‌سا کرده‌یین ناراسته‌کرنی چیدبیت ب شیوه‌کی نه‌راسته‌خو ب ده‌ستقه‌به‌ین، نه‌وژی ب

فونولوجی بن. وه‌کو (شیوه‌یین ناوازا رازیکهر) (Crystal, 1985, 95).

(مه‌ی) دبیت، کو کرده‌یین ناخفتنی یین ناراسته‌کرنی، ره‌نجه‌کی ژلایی ناخفتنکهریفه دم‌زیخیت، داکو گوهدار کاره‌کی نه‌نجامده‌ت، نانکو گوهداری ناراسته‌ی نارمانجه‌کا دیارکری دکه‌ت، کو پتیا جاران تایه‌ته ب ناخفتنکهریفه (Mey, 1993: 164).

(تروسوی) دبیت، نه‌نجامدانا ناراسته‌کرنی ژلایی ناخفتنکهریفه، کو ناخفتنکهر هه‌ولده‌ت، گوهداری پالده‌ت، چونکی نه‌و خو پابه‌ند دکه‌ت ب کاره‌کی ناینده‌یقه، نه‌فجا نه‌و کاره‌راسته‌قینه بیت یان راسته‌قینه نه‌بیت (Trosbory, 1995: 9).

(فیرسگوین) دیاردکه‌ت، کو کرده‌یین ناراسته‌کرنی. وه‌کو (داواکرن و فهرمانان) ده‌ربرینی ژ هیقیخواستی دکه‌ن و خه‌لکی ل گه‌ل په‌یقی دگونجین و گوهداری هانده‌ن، کو کاره‌کی نه‌نجامده‌ن (Verschueren, 1999: 28).

- تایه‌تمه‌ندیین کرده‌یین ناراسته‌کرنی:

کرده‌یین ناراسته‌کرنی چهند تایه‌تمه‌ندی هه‌نه. وه‌کو:

۱- ناخفتنکهر د حاله‌تی نواندن و نه‌نجامدانا کرده‌یا ناراسته‌کرنیدا، چیدبیت ریزگرتن و له‌باقه‌تی د ناخفتنیدا ژیربکه‌ت و د نه‌فی بواریدا گه‌له‌ک بکارنه‌هیت و نه‌فه‌ژی بو گه‌له‌ک نه‌گه‌ران دزفریت، گرنه‌تریی نه‌وان گریدای سه‌رئیخستنا

مەبەستدار دکتە ژبو بەرژەوهندییا ئاخفتنکەری، ئەفجا چ ئەو کردە ب شیوەکی راستەوخو بیت یان ب شیوەکی نەرستەوخو ژلایێ نافرۆکیقە هاتبە پێشکیشکون (Havertake,1979:31). د ئەفی جوړی کردەیا ئاراستەکرنیدا هەلبژارتنا رەتکرنی نینە. بو نمونە د حالەتی کردەیین ئاخفتنی بین فەرماندا یان ل دەمی دانا فەرمانان، ل فیری ئاخفتنکەر پتر یی فەبرە و دەلیفا رەتکرنی نادەت و پێشبینیا هەلبژارتنا رەتکرنی نینە. ئانکو ل فیری ئاخفتنکەر هەلبژارتنا رەتکرنی نادەتە گوهداری (Vanderveken,1990,189). وەکو:

—ئەز فەرمانی د دەم، کو تو ل سەر ئەفی پۆستی نامینی.

—ئەو فەرمانی د دەت، شەر نەمینیت. د ئەفان رستەیین ل سەریدا، ئاخفتنکەری دەلیفا رەتکرنی نەدایە گوهداری، کو ئەگەر فیا ئەوی کاری بکەت یان ئەوی کاری نەکەت، بەلکو فەرمان یا لیکری و یا ل سەری ئەوی یا سەپاندنی کو ئەو کارە بەیتە جیبەجیکرن. ئانکو د ئەفی جوړیدا ب تنی هەلبژارتنا رازیبوونی هەیه.

۲— کردەیین ئاراستەکرنی بین نەسەپاندی— nonimpositive: د ئەفی جوړیدا ئەو کردەیین دەینە ئاراستەکرن د بەرژەوهندییا گوهداری ب خۆدایە. هەر وەکو د کردەیین ئاخفتنی بین نامۆزگاری و راسپاردن و داواییدا دیاردبیت (Havertake,1979:32). د ئەفی

رپکا ئەوی دەووروبەری تیدا بکاردهیت. هەر وەکو کردەیا (بە) کو چیدبیت ب واتایی (تەحەدیکون) و (فەرمانکون)، (داواکون)، (نامۆزگاری) و (هیفیخوازتن) ی بهیت (علی محمود حجی الصراف، ۲۰۱۰، ۲۱۴-۲۱۵).

۵— رەنگە د ناڤەندەک رستەیاندا کردەیین ئاراستەکرنی نەبن، بەلی ب رپکا دەووروبەری د ناڤەرا ئاخفتنکەری و گوهداریدا هەی رەنگە رستە کردەیه کا ئاراستەکرنی ب خوڤە بگرت. وەکو:

—ئەفی ئاگری بڤەمرینە. (داخوازی)

—هزرا داعشی بنبربکەن. (هاندان)

—بیتاەکی دی بو کۆلیژی ئافابکەن. (پیشنیار)

۶— هەمی جوړین کردەیین ئاخفتنی بین ئاراستەکرنی هەمان هیزا جیبەجیکار نین، بەلکو جوړیان گرۆپەک ژ کردەیین جیبەجیکار هەنە.

۷— هەندەک ژ کردەیین ئاخفتنی ئەوین هیزا جیبەجیکار هەین، چ بکارهینانە کا ئاراستەکرنی نین. وەکو (سویندخواری، رەتکرنی... هتد)، لی پزیا کردەیین ئاخفتنی گەلەک بکارهینان هەنە و چیدبیت چەند هیزین جیبەجیکارین جیاواز هەبن، ئەوژی ل دویش دەووروبەری جیاواز (2001,8, AL-Sulaimaan.M.M).

—جوړین کردەیین ئاراستەکرنی:

۱— کردەیین ئاراستەکرنی بین سەپاندی— impositive: ئەڤ جوړی کردەیین ئاخفتنی کاریگەریی ل سەر رەفتاری گوهداری یی

فەرمانکرن، ئاگەھدارکرنی) Van de Walle, 1993:99. وه کو:

– داوا دکەم، ئییدی ئەفی کاری نەکە. (داواکرن)

– ئەز فەرمانی ددەم، کو ئەف خانیه بهیته ئافاکرن. (فەرمانکرن)

– هشاربه شوڤیر بی خو فیردکەت. (ئاگەھدارکرن)

ئەگەر تەماشە پستەیین ل سەری بکەین، دی بینین ئەوان پستەیان پەیوەندییه کا راستەوخو ب نافرۆکا ئاراستە کرنیقه هەیه، چونکی د ئەوان پستەیاندا ئەف کردەیه (فەرمانکرن، داواکرن، ئاگەھدارکرن) هەنە.

۴- کردەیین ئاراستە کرنی بین دەور و بەر (نەراستەوخو): ئەف جووری کردەیی راستەوخو ناچیتە د ناڤ ئاراستە کرنیدا، بەلی پەیوەندی ب ئاراستە کرنیقه هەیه. وه کو کردەیین قەدەغە کرن، ئامۆژگاریکرن، هۆشداریکرن، گەفکرن، رپپیدان، پرسیارکرن (Van de Walle, 1993:99).

– جگاره کیشان قەدەغەیه. (قەدەغە کرن) – ئامۆژگاریی ل تە دکەم، تو سپیدی زوی ژ خەو رابی. (ئامۆژگاریکرن)

– دڤیت، تو ئەفی دەرمانی بخوی. (هۆشداریکرن) – ئهی تو خانی ئاقابکە. (گەفکرن) – بلا، تو خانی بو خو ئاقابکە. (رپپیدان) – بوچی ئەم ناخوینین؟ (پرسیارکرن)

جووری کردەیا ئاراستە کرنیدا ئاخفتکەر هەلبژارتنا رەتکرنی ددەت و گوهداری شیانا رەتکرنی هەیه. بو نمونە ل دەمی ئاخفتکەر پرسیارکەت یان داخوازی یان هیثیه کی ئاراستە دکەت بو ئەنجامدانا کارەکی، ل ئەوی دەمی ئاخفتکەر هەلبژارتنا رەتکرنی یان رازیوونی ددەتە گوهداری. کردەیین ئاخفتنی بین ئاراستە کرنی د ئەفی حالەتیدا ریزگرتن تیدا هەیه و دەلیقا رازیوون یان رەتکرنی تیدا هەیه و ئەفەژی دمینیته سەر گوهداری کا ئەو کاری ئاخفتکەری ژی خواستی یان پرسیار لیکری... هتد رەتکەت یان رازی بیست ل سەر ئەنجامدانا ئەوی (Vanderveken, 1990, 189).

– بوچی تۆ ل فیری ناچی؟ – داخوازی ژ تە دکەم، ئەفی شەری رابوہستینە. د ئەفان پستەیین ل سەریدا، چونکی کردەیا پرسیارکرن و داخوازیکرن، گوهداری مافی رەتکرنی یان رازیوونی هەیه و ددەستی ئەویدایە. ئانکو د ئەفان نمونەیاندا سەپاندن نینە و بەرۆقاژی کردەیا فرەمانییه، کو بڤیت یان نەڤیت ل سەر ئەوی دەیتە سەپاندن و دڤیت فەرمانی جیبه جیکەت.

۳- کردەیین ئاراستە کرنی بین ناوک (راستەوخو): ئەف جووری کردەیی ئیکسەر پەیوەندی ب ناڤ و ناخی ئاراستە کرنیقه هەیه، ئانکو پەیوەندییه کا مۆکم ب نافرۆکا ئاراستە کرنیقه هەیه. وه کو کردەیین داواکرن،

نه‌هیلیت کاره‌کی دی بکته و ژ ئاراسته‌کرنین
ده‌روونی گله‌و گازنده و دلنیاکرن و
سفقاکاتی‌کرنن (علي محمود حجي الصراف، ۲۰۱۰، ۲۱۶).

—ئه‌گهرین بکارهینانا ئاراسته‌کرنی:

گه‌له‌ك ئه‌گهر بۆ بکارهینانا ئاراسته‌کرنی
هه‌نه. ئه‌فه هنده‌ك ژ ئه‌وانانه:

۱— نه‌بوونا وه‌كه‌ه‌قیبی د گه‌له‌ك سیمایاندا. وه‌كو
سیمایی زانینی: قوتابی و مامۆستایی. كو قوتابی
پیدقی ب ئاراسته‌کرنی هه‌یه پتر ژ هه‌ر کاره‌کی
دی، هه‌روه‌سا مامۆستا قوتابییی خۆ
ئاراسته‌دکته.

۲— هه‌ستکرن ب جیاوازییی د ئاستی هزرکرنیدا
د ناقبه‌را هه‌ر دوو لایه‌نین ئاخفتنی‌دا (ئاخفتنکهر و
گوه‌دار).

۳— راسفته‌کرن په‌یوه‌ندییی د ناقبه‌را هه‌ر دوو
لایه‌نین ئاخفتنی‌دا ئه‌وین وه‌كه‌ه‌قی د پله‌ییدا
نه‌بن.

۴— هه‌بوونا ئاره‌زوویی ل ده‌ف ئاخفتنکهری، كو
خۆ د پینگه‌ه‌کی بلنددا دبینیت.

۵— رژدبوونا ئاخفتنکهری بۆ جیه‌جیکرنا مه‌به‌ستا
خۆ ل ده‌می جیه‌جیکرنا کرده‌یی.

۶— په‌یدا بوونا ته‌حه‌دیه‌کا دیار بۆ ئاخفتنکهری
یان بۆ رینمایین نه‌وی.

۷— هه‌بوونا ده‌وروبه‌ری گه‌هاندنی د ناقبه‌را
لایه‌نین ئاخفتنی‌دا بۆ بکارهینانا ئاراسته‌کرنی. هه‌ر
وه‌كو د ناقبه‌را نوژدار و نه‌خوشیدا
په‌یدادبیت (عبدالهادي الشهدي، ۲۰۰۴، ۳۲۸).

ئه‌ف رسته‌یین ل سه‌ری راسته‌وخۆ واتایا
ئاراسته‌کرنی ناده‌ت، به‌لی ئارمانجا هه‌میان هه‌ر
ئاراسته‌کرن، ئانکو هاندانه به‌رف ئه‌نجامدان یان
ئه‌نجامنه‌دانا کاره‌کی.

۵— ئاراسته‌کرنین داخواییان: بواری داخواییان
بواره‌که، كو ئه‌وان هه‌می کرده‌یین ئه‌نجامدانی ب
خۆفه دگرن، ئه‌وین ئاخفتنکهر تیدا هه‌ولده‌ت،
كو گوه‌داری ئاراسته‌بکته یان کاریگه‌رییی
لیبکته، داکو تشته‌کی ئه‌نجامده‌ت و گه‌له‌ك
جاران ئاراسته‌کرن لایه‌نی هه‌ستی ب خۆفه
ناگریت و ئه‌قان داخواییان شیانا جیه‌جیکرنی
هه‌نه، ئه‌فجا گوه‌داری بقیت جیه‌جیکته یان
نه‌قیته. ئه‌ف بواره، گه‌له‌ك بواری لقی ب خۆفه
دگریت. وه‌كو داخواییا تیگه‌هشتن یان زانین
گه‌هاندنی وه‌كو پرساری و روه‌نکرنی و بواری
داخوایی وه‌رگرتنی وه‌كو گازیگرن و هاریکاری
خواستنی و بواری داخوایی ئه‌نجامدان یان
نه‌ئه‌نجامدانی. وه‌كو فه‌رمانی یان نه‌هیکرنی (علي
محمود حجي الصراف، ۲۰۱۰، ۲۱۶).

۶— ئاراسته‌کرنین ده‌روونی: ئه‌و ئاراسته‌کرن
ئه‌وین ب شیوه‌یی هه‌لچووین دیارکری ژ ده‌ف
ئاخفتنکهری ده‌ردکه‌فن، كو ئاخفتنکهر ده‌ربرییی
ژی دکهن و ب پله‌یا ئیک بۆ گوه‌داری ده‌یته
ئاراسته‌کرن، داکو نه‌وی هانده‌ت و پالده‌ت
یان هه‌ست و سۆزین نه‌وی بلقینیت، داکو پشتی
هینگی کرده‌یه‌ك ژ کرده‌یین جیه‌جیکار
ئه‌نجامده‌ت یان داکو کاره‌کی به‌هیلیت و

-په تکرنا نهوی: یا ب زهجه ته بو من، چونکی
ته زب شه و رۆژان شۆل دکهم.

۲- داوا کرن، نانکو (request): نه و کردهیه
نانکو (نه و دپرسیت) نه و دهربرینی ژ فیانا
نه انجامدانا تشتی دکهت یان پرسکرن ل دور
تشته کی. کردهیا (داوا کرن) کردهیه کا
جیبه جیکارا ناراسته کارییه، رپیا هه لبرارتنا
په تکرنی ددهت. د نه و کردهیه شپوازه کی
رپزگرتنی ههیه و هنده ک جاران ب رپکا چهند
په یقین رپزگرتنی دهربرین ژ نه و کردهیه دهینه
کرن. وه کو: بی زجهت، ههقییه... هتد (2001,9, AL-Sulaimaan.M.M).

- کردهیا داوا کرنی: ههقییه دهرگهیه بگره.

- رازیبون ل سهر: سهرچافان.

- په تکرنا نهوی: نه ز نه شپم بپوره.

د کردهیا داوا کرنیدا نه و مهرجه نه هه نه، کو
پلهیا کومه لاتیا ئاخفتنکه ر و گوهداری
یه کسانن، ههروه سا رپزگرتنه کا زنده تر تیدا
ههیه (قهیس کاکل توفیق، ۱۹۹۵: ۶۷).

۳- داخوازی نانکو (ask): نه و کردهیه داخوازا
به رسفدانی دکهت بو ب دهستقه هینانا زانیاریان
یان خزمه ته کی دکهت. نه و کردهیه دوو
بکارهینانین ناراسته کرنی یین بهرچا هه نه.
نه وژی شینانا پرسپارییه بو نه انجامدانا تشتی کی یان
پیشکیشکرن پرسپارییه ژ کهسی (بو نمونه:
پرسیار بوچی و پرسپار ژ بهرچی؟). د کارهینانا
ئیکیدا کردهیا (داخوازی) ب دهستپاشانکرنه کی

پشکا دووی: کردهیین ناراسته کرنی د ناههرا
رازیبون و په تکرنیدا

هه ره کی بهری نوکه ئامازه پیهاتییه دان، کو
دبیت ناراسته کرن یا راسته وخو یان راسته وخو
نه بیت. دقیریدا ههول دی ههته دان، واتایا نه وان
کردهیین ئاخفتنی یین تیگهیه ناراسته کرنی د
زمانی کوردیدا ههین بهینه دیار کرن. دیسان کا
نه و کرده دهلیقا رازیبوننی یان په تکرنی ددهن
یان نه. ب نه و رهنگی ل خواری دیار کری:

۱- کردهیین ناراسته کرنی ب شپوهیه راسته وخو:

نه و کردهیین ل خواری ناراسته کرن تیدا یا
راسته وخویه، نانکو راسته وخو گوهدار بهره و
کاره کی یان نه انجامدانا تشتی کی دهینه
ناراسته کرن. کو ب نه و هینه باسکرن:

۱- ناراسته کرن، نانکو (direct): نه و کردهیه
کهسی ئاگه هدار دکهت یان بو دیار دکهت، کا
چهوا کاره کی بکهت یان نه انجامدهت یان
بگه ههته جهه کی و نه و کردهیه ب نافی هیزا
جیبه جیکارا ناراسته کرنا سهره کی دهینه نافکرن
و مهرجی راستییا نهوی، ناره زوومندی یان
نومیده وارپییه (2001,9, AL-Sulaimaan.M.M). بو
نمونه:

- کردهیا ناراسته کرنی: نه ز ته ناراسته دکهم، تو
بهردهوام بخوینی.

- رازیبون ل سهر: سوپاس بو دیتنا ته.

- کردهیا پینمادانی: ئەز پینمایین وەزارتی ددەمه ته.

- پرازیوون ل سەر: خۆش پینمانه.

- پره تکرنا ئەوی: ئەز پینگیریی ب ئەفان پینمایان ناکەم.

۵- هاندان ئانکو (encourages): مەبهست ل

قیری ئانکو دانا هیفی و ئومید و ویره کی و باوهریییه بۆ پشتەفانییا کردهیا ئاراسته کرنی،

ئەوژی داخووزیه ژ گوهداری کو کاره کی بکەت ل گەل هەبوونا نیازا کاریگه رییی بۆ

ئافهرینکرن و هاندانی، بەلی گریمانا هندی دەیتە کرن، داکو حاله تی داخووزکری بهیتە ئەنجامدان

پیدفی ب ویره کیییه و پیدفییه ل سەر ئاخفتنکەری ب هەر ریکه کا هەبیت هاندانا ئەفی

ویره کییا داخووزکری

بکەت (Vanderveken, 1990: 191).

- کردهیا هاندانی: ئەز ته هاندەم، تۆ ببیه پینمه رگه.

- پرازیوون ل سەر: کاره کی باشه.

- پره تکرنا ئەوی: ئەز حەز کاری لەشکه رییی ناکەم.

۶- کیمکرنا ویره کیی ئانکو (Discourage):

ئەو کردهیه داخووزی ژ گوهداری دکەت، کو چ کاران نەکەت ل گەل هەبوونا نیازا کاریگه رییی،

کو گوهداری ژ ویره کییا پیدفی دویرینخیت و مەرچی هاندانی گریمانا هندی دکەت، کو

گوهدار د ساتا گوتنیدا ویره کییا پیدفی نینه، کو

پادبیت، کو هەمان هیزا جیبه جیکار یا کردهیا (داواکرن) هیه. بەلی د کارهینانا

دوویدا کردهیا (داخووزی)، ئەوژی داخووزکرنه ژ گوهداری بۆ ئەنجامدانا کیریاره کا ئاخفتنی یا

زیده، کو بهرسفه کا دروست بۆ پرسیارا ئاخفتنکەری ددەت (AL- 2001, 9, Sulaimaan.M.M).

a- کردهیا داخووزی: بۆچی ئەو نەبیتە پینمه ر؟

- پرازیوون ل سەر: ئەو بی ژهه ژیه.

- پره تکرنا ئەوی: ب پراستی ئیکی ژ ئەوی باشتر بی هە.

b- کردهیا داخووزی: ژ بهرچی هەر ئەو نامینیتە پینمه بهر؟

- پرازیوون ل سەر: ئەو مروقه کی زیره که.

- پره تکرنا ئەوی: دقیت ئیکی دی بهیت، چونکی ئەو ژمیژا وەرە بی ل ویری.

۴- پینمایدان ئانکو (Argue): ئەو کردهیه ب واتایا پوهنکرنی ب شیوه کی ژدل ددەت یان

هەولدانه بۆ پرازیکرنی. بکارهینانا سەرەکی بۆ کردهیا (پینمایدانی) وه کو کردهیه کا

ئاراسته کرنی بۆ بهرگریکرنی ژ ئەنجامدانا کردهیه کی دەیت. ئەفجا ئەو ئاخفتنکەری

پینمایان ددەته گوهداری بۆ ئەنجامدانا کاره کی، پیدفییه ل سەر ئەوی گریمانه یا هندی بکەت، کو

ئەوی ئەگه رین گریدای ب حاله تی پینمایانفه هەبن (AL-Sulaimaan.M.M, 2001, 10).

بۆ کۆمبۆونی) واتایا هندی ددەت، کو کەسەك ب رێکا ئاگەهدار کرنی یان داخووزنامی بهیته داخووز کرن بۆ چالاکییە کا گرۆپە کی. هەر وه کو بهیته داخووز کرن بۆ کۆمبۆونە کی یان لیژنە یك داخووزا کۆمبۆونە کی بکەت یان داخووز کرنا تاکە کەسین خێزانە کی بۆ هەلکەشتا ژنەیانمی بهیته کرن. مەرگی ئامادە کاری بۆ ئەقی کردەبی ئەوه، کو گوهدار بەشە که ژ گرۆپە کا کۆمبۆوی و د هەندەك حالە تاندا هەلبژارتنا رەت کرنی ب شێوه کی گەلەك یا ب زەحمەت (Vanderveken 1990:192). د ئەقان جوړه داخووز کراندا، ژ ئەنجامی شەرمی وه کو داخووز کرن بۆ سەر شەهیانی یان ژ ئەنجامی هەبوونا دەستەلاتی ل دەمی دەیتە ئاگەهدار کرن بۆ کۆمبۆونی گوهدار ب زەحمەت بشیت ئەوی داخووز و ئاگەهدار کرنی رەت بکەت، ب تنی ئەگەر ب بەهانەیا نەخۆشیی یان هەبوونا کارە کی مەزن بشیت داخووزی رەت بکەت.

— کردەیا داخووز کرن بۆ داووتی: تۆ بی داخووز کری بۆ سەر شەهیانا برایی من.
— پرازیوون ل سەر: سەرخیژی بیت، ئینشائە لاه دی ئامادە بین.

رەت کرنا ئەوی: ل قیری رەت کرن یا ب زەحمەتە، چونکی د کەلتووری مە دا وهختی کەسەك کەسە کی دی داخووز بکەتە سەر هەلکەشتە کا داووتی یان ژنەیانمی، گوهدار ب زەحمەت بشیت داخووزا ئەوی رەت بکەت، ئەقەژی ژبەر بابەتین

کاری ئەنجامدەت (AL- ,2001,11 Sulaimaan.M.M).

— کردەیا کیمکرنا و پەرەکیی: تە ئەو و پەرە کی نینە، تۆ بچییە بەرۆکیین شەری.

— پرازیوون ل سەر: ئاخفتنا تە یا راستە.

— رەت کرنا ئەوی: کی ژ من و پەرە کز و زیرە کزە؟

۷— میهفانداریکرن ئانکو (Invite): ئەقە واتایا هندی ددەت، کو کەسەك ب شێوه بی پرسیار یان داخووزیا تشتە کی ژ ئیکی بکەت یان کارە کی بکەت یان بهیته جەهە کی دیار کری. دقیریدا مەرگی نافەرۆکی داوا کرنا ژ کەسە کی کو بیته بەشەك ژ تشتە کی و چیدبیت کۆمەك بیت یان پروسسەك بیت، بەلی مەرگی ئامادە کاری ئەوه، کو ئەو تشتی دەیتە پیشکیشکرنا، گوهدار بەرامبەر بی کەیفخۆشە و پیشینی دەیتە کرن، کو بۆ گوهداری باش بیت و چیدبیت هەلبژارتنا رەت کرنی بۆ هەبیت (AL-Sulaimaan.M.M ,2001,11).

— کردەیا میهفانداریکرنی: تۆ میهفانی من بۆ شیفخواری؟

— پرازیوون ل سەر: سوپاس بۆ تە، ئەز بی حازرم.

— رەت کرنا ئەوی: سوپاس بۆ تە، باوهریکە ئەز بی ب شولم.

۸— داخووز کرن بۆ کۆمبۆونی ئانکو (Convene): ئەقە واتایا هندی ددەت، کو کەس بهیته داخووز کرن دا کو ل گەل ئیک بچقن ب مەبەستا کۆمبۆونی. ئانکو (داخووز کرن

شهرمی و ریژگرتییه، کو د کهلتووری کوردیدا ئەشان کاران گرنگیه‌کا مه‌زن هه‌یه، له‌وا ره‌تکرنا ئەوی یا ب زه‌حه‌ته.

۹-هیڤیخوازتن ئانکو (To bey): د ئەفی کورده‌ییدا پله‌یه‌کا مه‌زن ژ شیانی ل ده‌ف ئاخفتنکه‌ری هه‌یه. د‌فی‌ریدا ئەو هیز و شیانا زی‌ده ژ ئەوی ر‌استییی ده‌یت، کو ئاره‌زوویه‌کا مه‌زن هه‌یه، کو ده‌برینی ژ ره‌فتاره‌کی ر‌یزدار دکه‌ت، کو ئاخفتنکه‌ر خو د‌ئی‌خه‌ته تیدا به‌رامبه‌ر گوهداری (Vanderveken, 1990:192). ئانکو د‌فی‌ریدا ئاخفتنکه‌ر ل ده‌می هیڤییی ژ گوهداری دکه‌ت، کو کاره‌کی ئەنجام‌ده‌ت، ئاره‌زوویه‌کا مه‌زن هه‌یه، کو گوهدار کاری ئەوی یان هیڤییا ئەوی جیه‌جیه‌که‌ت.

هیڤیخوارتن سه‌ر ب کورده‌یا داخوازییقه‌یه و ژ ئالییی ئاخفتنکه‌ریقه ده‌برینه ژ هه‌لچوونه‌کا خودی، کو ژ ئەنجامی ئاره‌زوو و فیانا ئەوی تشقی ئەف کورده‌یه په‌یدادبیت، ئەوی ئاخفتنکه‌ری د‌قی‌ت ب جه‌به‌یت (شکری المیخوت، ۲۰۱۰: ۱۹۹).

۱۰-لافاکرن ئانکو (Pray): ئەف کورده‌یه ب واتایا پارپاربوون به‌ره‌ف خودیقه ده‌یت و د‌فی‌ریدا خوشکاننده‌ک هه‌یه و ئەفه دبیته‌ حاله‌تی ئەنجام‌دانی (AL-Sulaimaan.M.M, 2001,12). د

ئەفی کورده‌ییدا ر‌ازیبوون و ره‌تکرنا ل ده‌ف خودی مه‌زنه و هه‌ر ده‌می ل‌اف و دو‌عاکرنه ئەوی ب جه هات، ل ئەوی ده‌می ر‌ازیبوون په‌یدابوو و هه‌ر ده‌می ل‌اف و دو‌عایا ئەوی ب جه نه‌هات، ل ئەوی ده‌می ره‌تکرنا په‌یدادبیت.

۱۱-ر‌ژدبوون ئانکو (To insist): ئەف کورده‌یه ب واتایا مشتومر و دانوستاندن ل سه‌ر ر‌ژدبوون د‌ژی نه‌رزیبوونی یان باوه‌رینه‌کرنی ده‌یت. ئانکو ئاراسته‌کرن ل فی‌ری ب ر‌یکا ب گرنگی وه‌رگرتن و به‌رده‌وامبوون ل سه‌ر ده‌یت. د ئەفی کورده‌ییدا حاله‌تی ئەنجام‌دانی ل سه‌ر زی‌ده‌بوونا پله‌یا هی‌زی کار دکه‌ت (AL-Sulaimaan.M.M, 2001,12).

۱۲-ئاگه‌هدارکرن ئانکو (To tell): (ئوستن و سیرل) هه‌ر دووکان ئاماژه ب هندی دایه، کو ئاگه‌هدارکرن کورده‌یه‌کا ئەنجام‌دانییه و ئەنجام‌دانا ئەوی پرۆسیسا ئاگه‌هدارکرنیییه. کورده‌یا ئاگه‌هدارکرنی دوو مه‌به‌ست هه‌نه. مه‌به‌ستا ئیک‌ی: ئاگه‌هدارکرنه‌ باب‌ه‌تییه بو گوهداری ژبه‌رکو گوهدار باب‌ه‌تی نزانیت. مه‌به‌ستا دووی:

۱۳-ئاگه‌هدارکرن ئانکو (To tell): (ئوستن و سیرل) هه‌ر دووکان ئاماژه ب هندی دایه، کو ئاگه‌هدارکرن کورده‌یه‌کا ئەنجام‌دانییه و ئەنجام‌دانا ئەوی پرۆسیسا ئاگه‌هدارکرنیییه. کورده‌یا ئاگه‌هدارکرنی دوو مه‌به‌ست هه‌نه. مه‌به‌ستا ئیک‌ی: ئاگه‌هدارکرنه‌ باب‌ه‌تییه بو گوهداری ژبه‌رکو گوهدار باب‌ه‌تی نزانیت. مه‌به‌ستا دووی:

۱۴-ئاگه‌هدارکرن ئانکو (To tell): (ئوستن و سیرل) هه‌ر دووکان ئاماژه ب هندی دایه، کو ئاگه‌هدارکرن کورده‌یه‌کا ئەنجام‌دانییه و ئەنجام‌دانا ئەوی پرۆسیسا ئاگه‌هدارکرنیییه. کورده‌یا ئاگه‌هدارکرنی دوو مه‌به‌ست هه‌نه. مه‌به‌ستا ئیک‌ی: ئاگه‌هدارکرنه‌ باب‌ه‌تییه بو گوهداری ژبه‌رکو گوهدار باب‌ه‌تی نزانیت. مه‌به‌ستا دووی:

۱۵-ئاگه‌هدارکرن ئانکو (To tell): (ئوستن و سیرل) هه‌ر دووکان ئاماژه ب هندی دایه، کو ئاگه‌هدارکرن کورده‌یه‌کا ئەنجام‌دانییه و ئەنجام‌دانا ئەوی پرۆسیسا ئاگه‌هدارکرنیییه. کورده‌یا ئاگه‌هدارکرنی دوو مه‌به‌ست هه‌نه. مه‌به‌ستا ئیک‌ی: ئاگه‌هدارکرنه‌ باب‌ه‌تییه بو گوهداری ژبه‌رکو گوهدار باب‌ه‌تی نزانیت. مه‌به‌ستا دووی:

- کردهیا زانیاریدانی: ئەز زانیارییان ددمه‌ته، داکو تۆب شه‌ف دهرنه‌که‌فی.

- پرازیبون ل سهر: زانیارییین ته یین دروستن و دی ل بهر چا‌ف هینه وهر گرتن.

- په‌تکرنا ئەوی: پید‌فی ب زانیارییان ناکه‌ت، هه‌می که‌س ب شه‌ف دهر دکه‌فن.

۱۴- خوازتن ئانکو (To demand) ئانکو پرسکرنه ل دۆر تشته‌کی ههر وه‌کو ئەنجام‌دانا داخواز کرنه‌کی یان ههر وه‌کو که‌سه‌ک داخوازا لی‌بورینی ژ که‌سه‌کی بکه‌ت. ئەفی کرده‌یی پله‌یه‌کا مه‌زن ژ ئاره‌زوو و فیانی هه‌یه، داکو ب جه‌به‌یت (AL-Sulaimaan.M.M, 2001,13).

- کردهیا خوازتنی: ئەز دخوازم تۆل من بیوری.
- پرازیبون ل سهر: ئەز ژ می‌ژا وهره ئەز یی ل ته بوریم.

- په‌تکرنا ئەوی: ئەز نه‌شیم ل ته بیورم.
۱۵- پید‌فیکرن ئانکو (To require): ئانکو داخواز کرنا تشته‌کییه ل گه‌ل هه‌بوونا مه‌رجی ئاماده‌کارییی زی‌ده ب پید‌فیاتییی، داکو به‌یته کرن یان ب جه به‌یت. ل فی‌ری ئاخفتن‌که‌ر گرمانه‌یا هندی دکه‌ت، کو ئە‌گه‌ره‌کی دیار‌کری هه‌یه بۆ ئەنجام‌دانا کرده‌یا داخواز‌کری (پرویدانا داخواز‌کری).

- کردهیا پید‌فیکرنی: پید‌فییه هوین کاری‌خۆ ب دروستی بکه‌ین.
- پرازیبون ل سهر: بلا سهر‌چا‌فان.

ل فی‌ری گوهدار بابه‌تی دزانیت، لی ئاخفتن‌که‌ر ئەوی بابه‌تی راد‌گه‌هینیت و بۆ گوهداری دیار‌دکه‌ت، کو ئەو‌زی بابه‌تی دزانیت و د‌فیت گوهداری ب ئەوی چ‌ه‌ندی ئا‌گه‌هدار‌بکه‌ت (علی محمود ح‌جی الصراف، ۲۰۱۰: ۱۰۹).

د کردهیا ئا‌گه‌هدار‌کرنیدا ئاخفتن‌که‌ری د‌فیت گوهدار ل دویف پید‌فیاتییی هه‌لسو‌که‌فتی بکه‌ت، ژ به‌ر هندی رۆ‌نانا ژ‌نا‌فدا وه‌کو فه‌رمان‌دانییه (قیس کاکل توفیق، ۱۹۹۵: ۸۷-۸۸).

کردهیا ئا‌گه‌هدار‌کرنی واتایا ئەوی ئا‌گه‌هدار‌کرنا که‌سییه ب تشته‌کی یان کاره‌کی بکه‌ت، ب ر‌یکه‌کی، کو ری یان دهر‌فه‌تا په‌تکرنی ناده‌ته گوهداری (AL-Sulaimaan.M.M, 2001,12).

- کردهیا ئا‌گه‌هدار‌کرنی: ئەز ته ئا‌گه‌دار‌دکه‌م، کو سوبه‌هی پشوویا فه‌رمییه.

- پرازیبون ل سهر: ب خیر‌به‌یت، سهر‌چا‌فان.
۱۳- زانیاریدان ئانکو (To instruct): ئەف کردهیه ئانکو ئا‌گه‌هدار‌کرنا که‌سه‌کییه، کو کاره‌کی بکه‌ت. د‌فی‌ریدا گرمانه‌یا پ‌یشه‌کی هه‌یه، کو که‌سی زانین یان زانیارییین داخواز‌کری هه‌نه، کو د ده‌ور‌به‌ره‌ری گوتنیدا، کا چ پید‌فییه ئەنجام‌ده‌ت و حاله‌تی ئەنجام‌دانی په‌یوه‌ندی ب مه‌رجی ئاماده‌کاریقه هه‌یه تا ئەوی راده‌ی ئاخفتن‌که‌ری ب خۆ ئاراسته‌کرنه‌کا هه‌ف‌شک یان یا خودان په‌یوه‌ندی هه‌یه (Vanderveken, 1990: 193).

۱۸- سالوڅکرنا چاره سهریپی ټانکو (To prescribe): ل دهؤ ئهقی کردهیی هیزه کا جیبه جیکارا ئاراسته کرنی یا دیار ههیه، ئهوژی باراپز د شیوازی نفیسینیدایه، کو ئیک پیدقی ب کهسه کی دی دبیت. دقیریدا جهی دهسته لاتی ل دهؤ ئاخفتنکه ری چیدبیت پشتبه ستنی ل سهر زانینی بکهت. ههر وه کو د حاله تی وه سفکرنا نوژداریدا (AL-Sulaimaan.M.M, 2001,14).

- کردهیا سالوڅکرنا چاره سهریپی: دقیت رۆژی ټو دوو چه پکین پاراسیتۆل بخوی. رازیوون ل سهر: بلا نوژدار دی خوم. رپه تکرنا ئهوی: بیوره، نوژدار فشارا من پی رادبیت.

۱۹- پیگیر کرن ټانکو (To enjoin): ل دهؤ ئهقی کردهیی هیزه کا جیبه جیکارا ئاراسته کرنی ل دۆر سالوڅکرنا بویه ره کی ههیه ل گهل هه بوونا جه ختکرنی یان فهرمیوونه کی، ههر وه کو فهرمانا دادوه ریپی، کو ئهوژی فهرمانا دادوه ریبه، کو پیدقییه ئه و کهسی ئاراسته کرن بو هاتیبه کرن جیبه جیکهت یان نه هیلیت بویه ره کی جیبه جیکهت (Vanderveken, 1990:194).

- کردهیا پیگیر کرنی: ههر جاره کا دی ټو تاوانه کا ب ئهقی رهنگی بکهی، دی هیبه سزادان - رازیوون ل سهر: باشه دادوه ر.

د ئهقی کرده ییدا گوهدار نه شیت، ئه و ئاراسته کرنی رپه تکهت، ئه و ژ رهخی دادوه ریقه

- رپه تکرنا ئهوی: ما کی کاری خو ب دروستی دکهت هه تا کو ئه م بکهین.

۱۶- مافخوازتن ټانکو (To claim): ل دهؤ ئهقی کردهیی هیزه کا جیبه جیکار د ئاراسته کرنیدا ههیه ل دۆر داوا کرنا دانپیدانی، چونکی کهسی یان کهسان ماؤ بو ب دهسته فهینانا تشتی یان زانیاریپی ههیه (AL-Sulaimaan.M.M, 2001,13).

- کردهیا مافخوازتنی: ئه ز خو مافدار دبیم، پرسیارا پارین کاری خو بکه م. - رازیوون ل سهر: ئه زژی هؤسا دبیم.

- رپه تکرنا ئهوی: ته ماؤ نینه، چونکی من ژی پاره وهرنه گرینه.

۱۷- فهرمان کرن ټانکو (To order): گرنگترین تشت، کو فهرمان کرن ده ستیشاندکهت، ئهوژی پیگیریکرنه. ئهوژی پیگیریکرنا گوهداریبه ژلایی ئاخفتنکه ریقه، کو کاره کی ئه نجامبدهت (شکری المبحوت، ۲۰۱۰: ۱۹۳). ئهؤ کرده گهله کا بهیزه و هیزا ئهوی یا د هندیدایه، کو ئاخفتنکه ری د جه و دهسته لاته کا پتزا ژ یا گوهداری، له ورا ژ بهر جه و دهسته لاتا پتزا یا ئاخفتنکه ری ژ یا گوهداری و هه بوونا دهسته لاتا ئهوی ل سهر گوهداری، گوهدار نه شیت ئهوی فهرمانی رپه تکهت.

- کردهیا فهرمان کرنی: فهرمان هاته دان، کو دهوام هه تا ده مزمیر دوویه.

- رازیوون ل سهر: ئه م پیگیرین ب ههر فهرمانه کا ده رپه تکهت.

بو هاتییه کرن، نه قهژی دزفرینه قه بو دهسته هلات و هیژا شه رعیا دادوهی هه ی.

۲۰- نه هی کرن ئانکو (inhibition): نه هی کرن بریتییه ژ داخوازییا نه نجامنه دانا کاری، کو ژ جهه کی بلند قه دهیته ئاراسته کرن، ل گهل پیگیریکرن ب نه نجامنه دان و کارنه کرنی و نه قی کرده یی چهند تاییه تمندی هه نه. وه کو:
- ژ جهه کی بلند بو جهه کی نرم دهیته ئاراسته کرن و گوتن.

- نه هی کرن بو که سه کی دی دهیته کرن.
- نه هی کرنیدا که رب و کین ل دور کاری به حسگری دهیته ئاراسته کرن (عرفات فیصل المناع، ۲۰۱۳: ۱۷۸-۱۷۹).

- کرده یا نه هی کرنی: ناییت بت په رستی بکه ی.
- رازیوون ل سهر: نه پیگیرین ب برپارا ته.

جوداهییا کرده یا نه هی کرنی ژ کرده یا فرمان کرنی نه وه، کو کرده یا فرمان کرنی داخوازییه که ژ بو ب دهستقه هینانا نه گوهوره کا چافه ریکری، به لی نه هی کرن داخوازییه که ژ بو ب دهستقه هینانا دویرئی خستنه کا چافه ریکری (علی محمود حجي الصراف، ۲۰۱۰: ۱۹۶).

نه قی کرده یه ژی وه کو کرده یا فرمان کرنی ره تکرن تیدا نینه، چونکی ئاراسته کرن ژ پله یه کا بلندتره دهیته ئاراسته کرن و دقیت گوهدار پیگیریت و وه کو برپار نه وی ئاراسته کرنی وه ربگریت.

ب- کرده یین ئاراسته کرنی ب شیوه یی نه راسته وخو:

نه قی کرده یین ل خواری ئاراسته کرن تیدا یا راسته وخو نینه، ئانکو راسته وخو گوهدار به ره قی کاره کی یان نه نجامدانا تشته کی ئاراسته ناکهن. کو ب نه قی دی هینه باسکرن:

۱- پرسین ئانکو (question): نه قی کرده یه واتایا نه وی نه وه، کو ب لیگه رپانا به رسقه کی بو پرسیاره کی رادبیت، کو پیشبینیا ب خو قه گرتنا رپکه کی بو روهن کرنی یان رپکه کی بو بیانو کرنی دکهت. ئیک پرسیاری ژ که سه کی بکهت: پله یا گهرماتییی نوکه چهنده؟ پشتی کو به رسقا که سی دهیته زانین، زانیاریین زیده ب دهستد که قیت (AL-Sulaiman.M.M, 2001,10).

- کرده یا پرسینی: ته چهند نه میشان دین؟
- رازیوون ل سهر: داخوازییا لیپورینی ژ ته دکهم.
- ره تکرنا نه وی: من چ چیپوویه؟ من ناگه ژ چ نینه؟

۲- قه دهغه کرن ئانکو (To Forbid): ل ده قی نه قی کرده یی هیژا جیه جیکارا ئاراسته کرنا که سه کی هه یه، داکو کاره کی نه کهت. نه قی قه دهغه کرن نه ریکرنا دهر برپنا فرمان کرنییه (Vanderveken, 1990: 195). د نه قی کرده ییدا وه کو کرده یا فرمان کرنی یا ب زه حه ته بهیته ره تکرن، چونکی نه وه که سی نه قی کرده یی ددهت، د پله و پایه کا به رزدایه و خودان هیژ و

پیشکیرن، ژبه ر هندی ئەفی کردەیی رازیوون و رەتکرن پینەفیت.

— کردەیا هۆشداریکرنی: هشیاربه، ئەف جهه یی مینکرییه.

۴— حەرامکرن ئانکۆ (haram): ل دەف ئەفی کردەیی هیزه کا جیبه جیکارا ئاراسته کرنی ههیه، پینخه مهت هندی، داکو بهیته راگه هاندن و ئاراسته کرن، کو ئەو تشته قه دهغه و نه دروسته. د ئەفی کردەیییدا وه کو کردەیین دی، رازیوون و رەتکرن پینەفیت، چونکی حەرامکرن تشتی و کار و کریاران زیده تر گریدای ئاین و یاسا و کهلتوورییه. وه کو:

— گوشتخوارنا گوشتی به رازی بو موسلمانان حورامه.

— خوارنا که له می و خه سان بو کوردین ئیزدی حورامه.

۵— حەلالکرن ئانکۆ (halal): ل دەف ئەفی کردەیی هیزه کا جیبه جیکارا ئاراسته کرنی ههیه، پینخه مهت هندی، داکو بهیته راگه هاندن و ئاراسته کرن، کو ئەو تشته دروست و ریکپیدا یه. کردەیا حەرامکرنی وه کو کردەیا حەلالکرنی، رازیوون و رەتکرن پینەفیت، چونکی حەلالکرن زی زیده تر گریدای ئاین و یاسا و کهلتوورییه. وه کو:

— خوارنا گوشتی چیلان بو موسلمانان حەلاله.

— خوارنا گوشتی چیلان بو هندوسان حورامه.

دهسته لاته و پتریا جارن ئەو قه دهغه کرنه یاساییه.

— کردەیا قه دهغه کرنی: جگاریکشان ل فیری قه دهغه یه.

— رازیوون ل سه ر: من نزانی، ئەز جگاری ناکیشم.

ئەفجال دەمی ئەو قه دهغه کرنه ب ریکا ئالافین ریکلامی و پۆسته ران بیت، ل ئەوی پیدفی ب رازیوون و رەتکرنی ناکهت، ئانکو رازیوون و رەتکرن چ رۆلی تیدا نینه. وه کو ل دەمی ل سه ر دیواری فه رمانگه هه کی هاتبته نفیسین: — جگاره کیشان قه دهغه یه.

— روینشتن ل فیری قه دهغه یه.

۳— هۆشداریکرن ئانکو (To prohibit): ل دەف

ئەفی کردەیی هیزه کا جیبه جیکارا ئاراسته کرنا که سی ههیه بو ئەنجامه دانا تشته کی یان تشته ک کو نایت چیبیت و ل دەف ئەفی کردەیی مه رجین نافه رۆکا ده ربینین تایهت هه نه، کو باراپتر نه هیلانا ئەنجامدانا تشتییه ل جهه کی یان ل ده مه کی. ههروه سا دشیاندا یه هۆشداریکرن یان قه دهغه کرن د ئالافین ریکلاماندا بهیته جیبه جیکرن (Vanderveken, 1990: 195). د ئەفی کردەیییدا، چونکی گه له ک جارن د به رزو هندییا گوهدارییه ئەو هۆشداریا هاتییه پیشکیشکرن یان گه له ک جارن گوهدار یی ئاماده نینه ب تایه تی ل دەمی د ریکلاماندا یان د پۆسته راندا دهیته

۶- پيشنيارکرن ئانکو (To suggest):
پيشنيارکرن کردیهك ب شیوه کی نهراسته وخو
ناراسته کرن تیدا ههیه. د کردهیا پيشنيارکرنیدا
ئهو ههول و ناراسته کرنا دهیته کرن، داکو
کارهك یان تشتتهك بهیته نهجمان یا نرمه،
پینچهوانه ی هندهك کردهیین دی، کو ههول و
ناراسته کرن تیدا یا توند و رهقه. وهکو
فهرمانکرنی (صلاح اسماعیل عبدالحق، ۱۹۹۳: ۲۳۳).

۷- پيشنيارکرن ئانکو (To recommend):
ل دهف ئهقی کردهیی هیزه کا جیه جیکارا
ناراسته کرنا ههیه، کو ناخفتن ب شیوه کی نه ریئی
ل سهر تشتته کی دهیته گوتن یان دهیته گوتن
کو فلان کس بو فلان پۆستی یی گونجایه، ژبه ر
هندی کردهیا (پشتگیارکرن) ی ب واتایا
پيشکیشکرن ئامۆژگاریان ب ریکا گرمانین
پیشه کیی دهیت، ب نهوی شیوه ی کو نهو
کاری ئاینده ی نهوی ئامازه بو دهیته کرن، ب
شیوه کی گشتی یی باشه، نه کو ب تنی بو
گوهاری. نه فجا پشتگیارکرن کسه کی، واتایا
هندی ددهت، کو نهو ل پال نهوی کسه یی نهوی
پشتگیری لیگری (AL-2001,15, Sulaimaan.M.M).

۸- ئامۆژگاریکرن ئانکو (To advice):
ئامۆژگاری بوچوونه که یان هزره که، کو پتریا
جاران ژ لایی کسه کیفه دهیته پيشکیشکرن یان
گوتن، کو پله و پایه کا مهزنتر ژ گوهاری ههیه و
نهو ئامۆژگاریا هاتییه پيشکیشکرن د بهرژوه نديا
گوهاری یادیه (علي محمود حجي الصراف، ۲۰۱۰: ۱۶۹).

۹- رپیدان ئانکو (To permit):
جیه جیکارا نهقی کردهیی رپدان ب کسه کی،
کو کاره کی نهجمدهت یان ههلسوکهفتی ب
شیوه کی دهستیشانکری نهجمدهت (2001,15, AL-Sulaimaan.M.M).
ئانکو کردهیا رپیدانی
بریتیه ژ داخواز کرنا رپدانی ب خو نه کو
داخوازا کردهیی ب خو یه (علي محمود حجي الصراف،
۲۰۱۰: ۱۷۳).

۱۰- کردهیا پيشنيارکرنی: نهز پيشنياردهکم، ئوفا
کولیزا مه رۆزا شه مییی بیت.
پرازیبون ل سهر: هزره کا باشه.
ره تکرنا نهوی: نهز ل گه ل هندیمه ئوف رۆزا
پینجشمه بی بیت.

۱۱- کردهیا پشتگیارکرنی: نهز پيشنياردهکم، ئوفا
کولیزا مه رۆزا شه مییی بیت.
پرازیبون ل سهر: هزره کا باشه.
ره تکرنا نهوی: نزا، من چ ژ دلیری نه دیتییه و
دلیر کوره کی باشه.

۱۲- کردهیا رپیدانی: نهز رپددهمه ههوه، ب تنی
ترومیلا خو بهرامبه ر دوکانی رابوه ستینی.
پرازیبون ل سهر: سوپاس بو ته.

۱۳- کردهیا رپیدانی: نهز رپددهمه ههوه، ب تنی
ترومیلا خو بهرامبه ر دوکانی رابوه ستینی.
پرازیبون ل سهر: سوپاس بو ته.

۱۴- کردهیا رپیدانی: نهز رپددهمه ههوه، ب تنی
ترومیلا خو بهرامبه ر دوکانی رابوه ستینی.
پرازیبون ل سهر: سوپاس بو ته.

داراشتنه که ب شیوه‌یی ئاگه‌هدار کرنی (علي محمد حجي الصراف، ۲۰۱۰: ۱۱۴).

- کردهیا گازی کرنی: کورۆل فییری نه‌پراوسن.

- پرازیوون ل سهر: بلا مه نزان.

- په‌تکرنا نه‌وی: ئه‌فه نه‌جهی که‌سییه.

۱۲- سویندخوارن ئانکو (swear): سویندخوارن ئانکو ب عه‌ره‌بی (القسم والحلف و اليمين) د‌فییریدا که‌س ب خودی مه‌زن سویند‌د‌خۆت بۆ باوه‌ری په‌یدا کرن و جه‌خت کرن و ئه‌نجام‌دانا تشته‌کی... هتد.

مه‌به‌ست ژ سویند‌خوارنی جیه‌جی کرن و دووپات‌کرنا خه‌به‌رییه (عرفات فیصل المناع، ۲۰۱۳:

۲۷۶). و سویند‌خوارن دبیته دوو جوړ:

۱- سویند‌خوارنا پرسپاری: د‌فییریدا به‌رسفدانا نه‌وی داخواییه و ئارمانجا نه‌وی ر‌ژد‌بوونه د داخوایییدا (علي محمد حجي الصراف، ۲۰۱۰: ۱۱۴).

وه‌کو:

- کردهیا سویند‌خوارنا پرسپاری: ئه‌ز ته ب خودی د‌مه سویندی؟

- پرازیوون ل سهر: ئه‌ز ب خودی سویند‌د‌خۆم.

- په‌تکرنا نه‌وی: ئه‌ز چ جارن ب خودی سویند‌ناخۆم.

ب- سویند‌خوارنا راگه‌هاندنی: د‌فییریدا مه‌به‌ست بی دووپاتبوونا به‌رسقا نه‌وییه و ئارمانجا نه‌وی پشتراستبوونا راگه‌هاندنا نه‌وییه (علي محمد حجي الصراف، ۲۰۱۰: ۱۱۴). وه‌کو:

- په‌تکرنا نه‌وی: ببوره، ئه‌ز روخسه‌تی ژ ته وه‌رنا‌گریم، کا ترومیلا خو ل کیدری پابوه‌ستینم.

۱۰- ده‌سته‌لاتدان ئانکو (To authorize):

حاله‌تی تاییه‌ت بۆ ئه‌فی کردهیی ر‌یدانا که‌سه‌کییه، کو کاره‌کی ئه‌نجام‌ده‌ت، به‌لی ل گه‌ل هندی ه‌یژا نه‌وی یا فه‌رمی یان ده‌سته‌لات‌داریا نه‌وی بۆ ئه‌نجام‌دانا نه‌وی کاری ده‌ستپیشان‌د‌که‌ت. ئه‌فی کردهیی ه‌یژه‌کا جیه‌جی‌کارا هه‌یه، کو ده‌سته‌هلاتی یان سه‌رپشکیی د‌ده‌ته که‌سه‌کی، کو کاره‌کی ئه‌نجام‌ده‌ت (AL-Sulaimaan.M.M, 2001, 15).

- کردهیا ده‌سته‌لات‌دانی: ئه‌ز ده‌سته‌لات‌داریا پ‌اگریا کۆلیژی د‌ده‌مه‌ته، کو تۆل جهی من ر‌یفه‌به‌ی، چونکی ئه‌ز دی چمه ژده‌رفه‌ی وه‌لاتی.

- پرازیوون ل سهر: ته خه‌م نه‌بیت، دی وه‌کو ته به‌ییت، دی ر‌یفه‌جم.

- په‌تکرنا نه‌وی: ئه‌ز بی نه‌خۆشم، چه‌ز د‌که‌م، که‌سه‌کی پ‌اسپیری.

۱۱- گازی کرن ئانکو (call): گازی کرن کرده‌یه یان شیوازه‌که بریتیه ژ داوایه‌کا ئاراسته‌کری بۆ گوهداره‌کی نیریک د‌اکو به‌ریخۆبده‌ته ناخفتنه‌کری و کاری نه‌وی ئه‌نجام‌ده‌ت (عرفات فیصل المناع، ۲۰۱۳: ۲۳۴). ئانکو گازی کرن داوا یا ناخفتنه‌کرییه و ئارمانج ژ د‌داوا یا (اصغائا) ناخفتنه‌کریدایه بۆ گوهداری و ئه‌فه‌ژی

– کردەیا سویندخوارنا پراگەهاندنی: ئەز ب خودی مەزن سویندخۆم.

– پرازیوون ل سەر: مە باوهری ب ئاخفتنا هینا.
 – پەتکرنا ئەوی: تۆ چەند سویند بخۆی، ئەم باوهرناکەین.

۱۳- ئیغرائکرن ئانکۆ (Temptation):

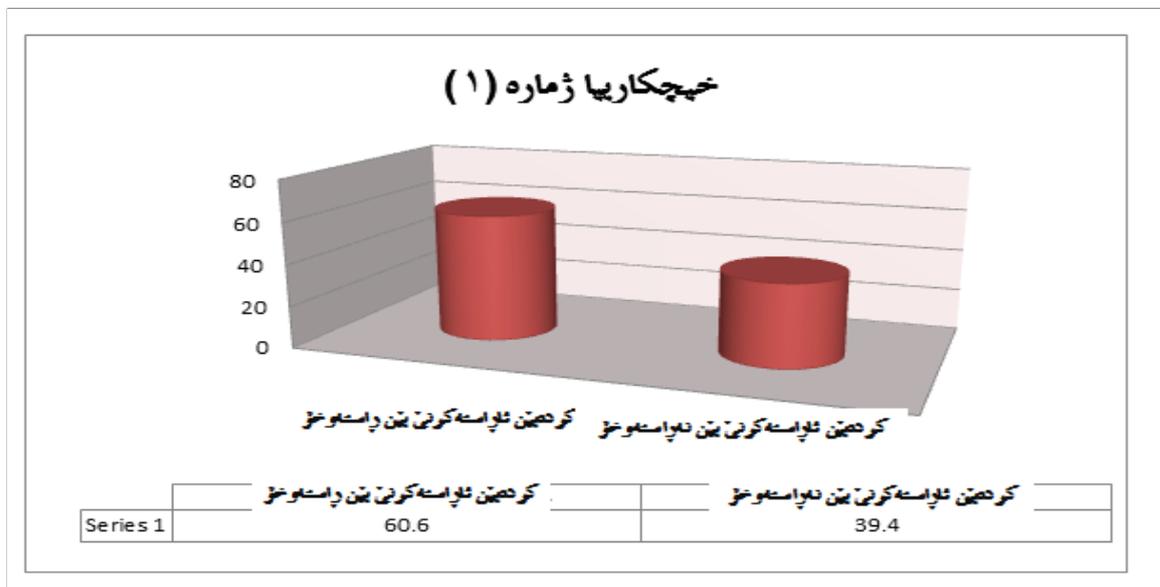
دقیڕیدا هەمی کار و هەول دەینە مەزاحتن بۆ حەز و ڤیان پەیدا کرنی بەرامبەر ئەوی کەسی یان تەشتی، ئەوی ئاخفتنکەر بە حسدکەت.

– کردەیا ئیغرائکرنی: بەس تۆ وەرە دەرڤه‌ی وەلاتی دا تۆ خۆشی و جیهانی ببینی.

– پرازیوون ل سەر: هزرەکا باشە.

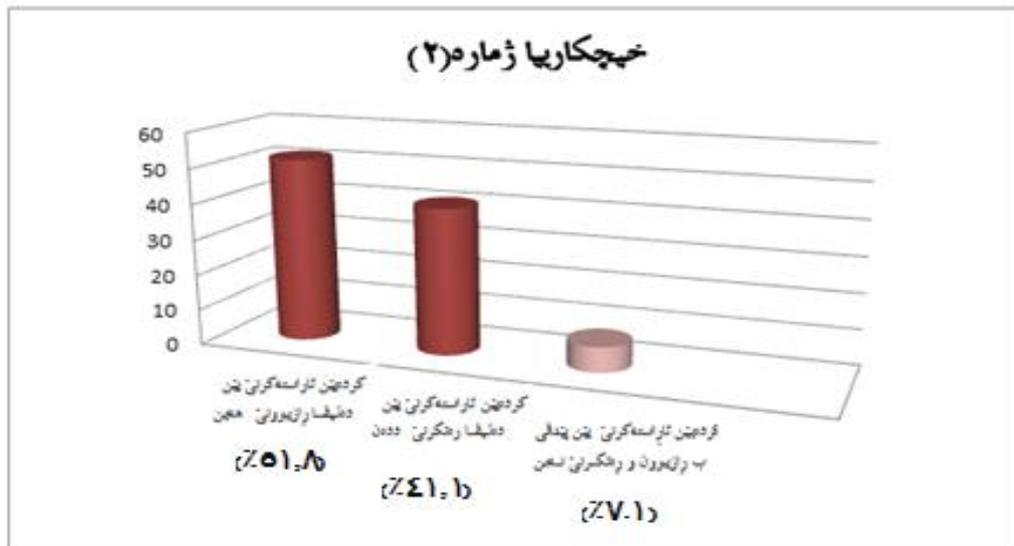
– پەتکرنا ئەوی: ئەز وەلاتی خۆ ب هەمی جیهانی نادەم.

پیدڤییه ل دوماهیکی دیاربکەین، کو ژ سەرجهمی (۳۳) کردەیین ئاراستە کرنی، ل دویف ئەشان هەر دوو خالی ل خواری، کردەیین ئەوی ب ئەفی رەنگی هاتینە:
 ۱- (۲۰) ژ کردەیین ئاراستە کرنی، ب شیوہیی پراستە و خۆ هاتینە، کو رێژەیا سەدییا ئەوی دیتە: (۶, ۶٪) و (۱۳) ژ کردەیین ئاراستە کرنی ب شیوہیی نەپراستە و خۆ هاتینە، کو رێژەیا سەدییا ئەوی دیتە: (۳۹, ۴٪). دشیاندا یە د ئەفی خێچکاریا ل خواریدا ئەوان کردەیان و رێژەیا ئەوان یا سەدی دیاربکەین:

۲- (۲۹) ژ کردەیین ئاراستە کرنی دەلیڤا پرازیوونێ هەنە، کو رێژەیا سەدییا ئەوان دیتە (۵۱, ۸٪) و (۲۳) ژ کردەیین ئاراستە کرنی دەلیڤا رەتکرنی ددەن، کو رێژەیا سەدییا ئەوان

دبېته (۱،۴۱٪) و (۴) ژ کرده‌يېن ئاراسته‌کړنې پېدښتی ب رازیبوون و رېته‌کړنې نین، کو رېژه‌یا
سه‌دییا ئەوان دبېته (۱،۷٪). کو دشیاندايه د ئەښتی
خیچکارییا ل خواریدا ئەښتی چەندی نیشانېده‌ین:

نه‌نجام

پشتی څه‌کولین ب دوماهیك هاتی ئەم
گه‌هشتینه ئەښان خالی ل خواریدا دیارکری:

۱- د زمانی کوردیدا کرده‌يېن ئاراسته‌کړنې
دشین ب شیوه‌کی راسته‌وخو یان ب شیوه‌کی
نه‌راسته‌وخو بهینه پیشکیشکون و مه‌به‌ستا
ئاراسته‌کړنې بگه‌هین.

۲- ئەو کرده‌يېن ئاراسته‌کړنې ئەوین ب
شیوه‌کی راسته‌وخو د زمانی کوردیدا دهینه
پیشکیشکون بریتینه ژ: (ئاراسته‌کړن، داواکون،

داخواری، رینمایدان، هاندان، کی‌مکونا
ویره‌کیی، میه‌فانداریکون، داخوازکون بو
کو‌مبوونی، هیغیخوازتن، لافکون، رژدبوون،
ئاگه‌هدارکون، زانیاریدان، خوازتن، پیدښکون،
ماڅخوازتن، فەرمانکون، سالو‌خکونا
چاره‌سه‌ریی، پیگیریکون، نه‌هیکون). کول دویش
داتایین مه رېژه‌یا سه‌دییا ئەوان دبېته (۶،۶۰٪).

۳- ئەو کرده‌يېن ئاراسته‌کړنې ئەوین ب
شیوه‌کی نه‌راسته‌وخو د زمانی کوردیدا دهینه
پیشکیشکون بریتینه ژ: (پرسین، قه‌ده‌غه‌کون،

ټاموژگاریکرن، رپییدان، ده‌سته‌لاتدان، گازیکرن، سویندخوارن، ئیغرائکرن، کول دویف داتایین مه ریژه‌یا سه‌دییا نه‌وان دبته (۱، ۴۱٪).

۶- نه‌و کرده‌یین ناراسته‌کرنی یین پیدفی ب رازیوون و ره‌تکرنی نه‌بن، کو بریتینه ژ: (لافاکرن، هو‌شداریکرن، حه‌لالکرن، حه‌رامکرن) نه‌فه‌ژی دزفریته‌فه بو نه‌بوونا ده‌سته‌هه‌لاتا گوهداری یان بو هندی، کو گوهدار یی‌ئاماده نینه...هتد. کول دویف داتایین مه ریژه‌یا سه‌دییا نه‌وان دبته (۱، ۷٪).

لیستا ژیده‌ران

۱-ب زمانی کوردی:

شیرزاد سه‌بری عه‌لی، پراگماتیک، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، هه‌ولیر، له بلاوکراوه‌کانی نه‌کادیمیای کوردی، ۲۰۱۴.
قه‌یس کاکل توفیق، جوړه‌کانی رسته و تیوری کرده قسه‌بیه‌کان، نامه‌ی ماسته‌ر، کولجی ئاداب، زانکوی سه‌لاحه‌دین، ۱۹۹۵.

۲-ب زمانی عه‌ره‌بی:

صلاح اسماعیل عبدالحق، التحليل اللغوي عند مدرسة اكسفورد، الطبعة الاولى، الناشر: دار التوير للطباعة و النشر، بیروت-لبنان، ۱۹۹۳.
شکری المبخوت، دائرة الاعمال اللغوية، مراجعات و مقترحات، الطبعة الاولى، دار الكتاب الجديدة المتحدة، بیروت، لبنان، ۲۰۱۰.

هو‌شداریکرن، حه‌رامکرن، حه‌لالکرن، پیشنیارکرن، پشتگیریکرن، ټاموژگاریکرن، رپییدان، ده‌سته‌لاتدان، گازیکرن، سویندخوارن، ئیغرائکرن. کول دویف داتایین مه ریژه‌یا سه‌دییا نه‌وان دبته (۴، ۳۹٪).

۴- نه‌و کرده‌یین ناراسته‌کرنی یین ده‌لیفا رازیوون هه‌ین. نه‌فجا چ نه‌و کرده رسته‌وخو بن یا رسته‌وخو نه‌بن. بریتینه ژ کرده‌یین: ناراسته‌کرن، داواکرن، داخوازی، رینمایدان، هاندان، کیمکرن ویره‌کیی، میه‌فانداریکرن، داخوازکرن بو کوموونی، هیقیخوازتن، رژدبوون، ناگه‌هدارکرن، زانیاریدان، خوازتن، پیدفیکرن، مافخوازتن، فه‌رمانکرن، سالوخکرن، چاره‌سه‌ریی، پیگیریکرن، نه‌هیکرن، پرسین، قه‌ده‌غه‌کرن، پیشنیارکرن، پشتگیریکرن، ټاموژگاریکرن، رپییدان، ده‌سته‌لاتدان، گازیکرن، سویندخوارن، ئیغرائکرن) کول دویف داتایین مه ریژه‌یا سه‌دییا نه‌وان دبته (۸، ۵۱٪).

۵- نه‌و کرده‌یین ناراسته‌کرنی یین ده‌لیفا ره‌تکرنی دده‌ن. نه‌فجا چ نه‌و کرده رسته‌وخو بن یا رسته‌وخو نه‌بن. بریتینه ژ کرده‌یین: ناراسته‌کرن، داواکرن، داخوازی، رینمایدان، هاندان، کیمکرن ویره‌کیی، میه‌فانداریکرن، هیقیخوازتن، رژدبوون، زانیاریدان، خوازتن، پیدفیکرن، مافخوازتن، سالوخکرن چاره‌سه‌ریی، پرسین، پیشنیارکرن، پشتگیریکرن،

- Hassan.J & Al-Sulaimaan.M, A Semantic Analysis of Arabic Commissive Verb, In: Adab Al-Rafidayn, Vol.31, pp.19-29.
- Haverkate.W.H, Impositive Sentences in Spanish:Theory and Description in Linguistic Pragmatics(North-Holland Linguistics Series, 42), Amsterdam:North-Holland,1979.
- Mey.J, Pragmatics:An Introduction, Oxford, Basil Blackwell, Ltd,1993.
- Leech.G.N & Short.M.H, Style in Fiction, Lonon, Lorgman,1981.
- Searle.J.R, Expression and Meaning, Cambridge, Cambridge university press, 1979.
- Searle.J.R., Speech Acts, Cambridge University Press,1969.
- Searle.J.R and Vanderveken.D, Foundations of Illocutionary Logig, Cambridge university press, 1985.
- Searle.J.R, Meaning, Communication and Representation, in:Grandy.R.E and Warner.R(EDS), philosophical Grounds of Bationality, Intentions, Categories, Ends, Oxford, Oxford Clarendon Press, 1986, pp.209-226.
- Trosbory.A, Interlanguage Pragmatics:Requests, Comlaintd and Apologizing, Berline:Mouton de Gryter, 1995.Vanderveken.D, Meaning and Speeh Dept. of Kurdish Language, College Of Basic Education, University Of Duhok,Kurdistan Rebion -Iraq
- Acts:Vol.1,principles of language use, Cambridge, Cambridge university press, 1990.
- Verschueren.J, Understanding Pragmatics, London, Edward Arnold, 1999.
- Van de Walle.L, Pragmatics and Classical Sanskrit, Amsterdam:John Bejamins Publishing Company,1993.
- عبدالهادي الشهدي، استراتيجيات الخطاب، مقارنة لغوية تداولية، الطبعة الاولى، دار الكتاب الجديدة المتحدة، بيروت-لبنان، 2004.
- عرفات فيصل المناع، السياق و المعنى، دراسة في أساليب النحو العربي، الطبعة الاولى، منشورات الاختلاف، الجزائر، 2013.
- علي محمود حجي الصراف، في البراجماتية الافعال الانجازية في العربية المعاصرة، الطبعة الاولى، الناشر:مكتبة الاداب، القاهرة، 2010.
- محمود أحمد نحلة، افاق جديدة في البحث اللغوي المعاصرة، الطبعة الاولى، الناشر:مكتبة الاداب، القاهرة، 2011.

3-ب زمانى ئینگلیزی:

- AL-Sulaimaan.M.M, A Semantic study of Arabic directive verb with reference to English, Journal of Translation and Linguistics, No:2, 2001.
- Austin.J.L, How to Do Things with Words, Oxfird, oxford Clarendon, Press, 1962.
- Bach.K & Harnish.R.M, Linguistic Communication and Speech Arts, Cambridge, Mass, The MIT PRESS,,1979.
- Crystal.D, An Introduction of Linguistics and phonetics, second edition, Basil Blackwell Ltd,1985.
- Fraser.B, The Domain of Pragmatics In J.C. Richard and R.W.Schmidt,(eals), Language & Communication, London, New York:Logman,1983.

الخلاصة

الأفعال التوجيهية نوع من أنواع أفعال الكلام الذي وضعه (سيرل) في تصنيفه لأفعال الكلام. هذا البحث يحاول أن يدرس الافعال التوجيهية في اللغة الكوردية مع إشارة الى مايقابلها في اللغة الانكليزية و تصنيف افعال التوجيهية ومعرفة أي من هذا الافعال يمكن أن يقبل الموافقة أو الرفض. هذا البحث الموسوم (الأفعال التوجيهية بين الموافقة و الرفض) في كلام منطقة بهدينان. أجرى هذا البحث حسب تصنيف (سيرل) بالاستناد الى بيانات الاحصائية في تحليل نسبة كل الافعال التوجيهية و الافعال الخاضعة للموافقة و الرفض. الهدف الاساسي من هذا البحث هو الاشارة الى الافعال التوجيهية المباشرة و غير المباشرة و أي من الافعال التوجيهية يمكن أن يقبل الموافقة أو الرفض؟ هذا البحث يتكون من فصلين الاول يدرس (أفعال الكلام و التوجيهية) بينما يتناول الفصل الثاني (الافعال التوجيهية بين الموافقة و الرفض) و تنقسم هذا الافعال الى افعال مباشرة و افعال غير مباشرة و توصل الباحث الى نتائج مهمة في نهاية البحث مع كتابة الملخص بالعربية و الانكليزية .

DIRECTIVE ACTS BETWEEN APPROVAL AND REJECTION IN THE SPEECH OF BAHDINANN REGION

SHERZAD SABRI ALI and AHMED RAMADHAN KHALIL

Dept. of Kurdish Language, College Of Basic Education, University Of Duhok, Kurdistan Reblon -Iraq

ABSTRACT

Directive acts are a type of speech that Searle has developed in his classification of acts of speech. This research attempts to study the directive acts in the Kurdish language with reference to their meanings in English language and to know the classification of the directive acts and know which of these verbs can accept approval or rejection in Bahdinan area.

This research entitled (Directive acts between approval and rejection in the speech of Bahdinann region) is carried out according to the Searle classification based on the statistical data in the analysis of the percentage of all directive verbs that subject to approval and rejection.

The main objective of this research is to refer to direct and indirect directive acts and which of the directive acts can accept approval or rejection?

This research consists of two chapters, the first chapter examines the speech acts and directive, while the second chapter deals with directive acts between approval and rejection and

these are divided into direct indirect and the researcher reached important results at the end of the research with the writing of the summary in Arabic and English

KEYWORDS: Directive, Request, Ask, Argue, Encourages